

М.І. Найдъонов

Коаліційна модель суб'єкта соціалізації

Попри те, що психологія має достатній категоріальний апарат, щоб і включати поняття соціалізації в себе, і ним збагачувати інші поняття, на наш погляд, він є занадто громіздкий і для власного вживання, і для забезпечення міждисциплінарних зв'язків. Так суб'єктом соціалізації виступає індивід, група [1], науковий напрям [2;4] чи навіть ідея [3]. Наприклад, серед завдань, які ставив Московський методологічний гурток, велику питому вагу мало завдання соціалізації свого напрямку [4], а це навіть і не фактична група, а група значною мірою історична або культуральна. Місію соціальної психології визначають як соціалізацію загальної психології [5], а це ціла галузь знань. Ідея соціалізації несе навантаження протистояння біологічного і соціального, механізму, результату, процесу, джерела розвитку, фактору гальмування творчих здібностей і т.п. Все це – прояв складності і багатогранності явища? Чи одночасне використання в царині психології і самого поняття, і похідної від нього наукової метафори?

Ця неоднозначність проявляється і в дискусіях за межами психології. Наведемо декілька позицій такої загально культурної дискусії, як демонстрацію існуючої проблеми.

Представники тлумачення соціалізації як "промивання мізків" вважають: "Найлегший спосіб піддатися промиванню мізків – з'явитися на цей світ. Зразу ж починають діяти всі перераховані вище принципи – процес, який соціальні психологи називають соціалізацією. Контур біовиживання автоматично прив'язується до найбільш відповідної матері або об'єкту, який її замінює; емоційно-територіальний контур шукає "роль", або его-ідентифікацію, в сім'ї або племени; семантичний контур вчиться імітувати, а потім використовувати локальні сітки реальності (символьні системи); соціостатевий контур наповнюється будь-яким досвідом статевої близькості, доступним в період статевого дозрівання". "Результат нормальної "соціалізації" у суб'єктів залежить від того, де і коли вони народилися у якості ескімосів-тотемістів, ісламських фундаменталі-

стів, католиків, марксистів-ленінців, нацистів, методистів-республіканців, агностиків з оксфордською освітою, змішанувальників, куклукскланівців, мафіозі, унітаріїв, членів Ірландської Республіканської Армії, євреїв-ортодоксів, твердокамінних баптистів і т.д. і т. п" [6].

Апологети суспільства вважають, що будь яка соціальна структура підбирає собі тих людей, в яких вона має потребу для свого функціонування, і виключає тим або іншим способом тих, хто їй не підходить. Якщо під рукою немає відповідних людей, їх неодмінно виробляють відповідно до необхідних специфікацій. Так, через механізми соціалізації і «формування» суспільство виробляє необхідний для свого існування персонал. Індивід, таким чином, черпає свій світогляд із суспільства так само, як він одержує соціальні ролі і самоідентифікацію. Інакше кажучи, його відчуття, уявлення про себе, дії, а також погляди на світ, який його оточує, задаються йому суспільством [7].

На думку Гофмана позитиви соціалізації знаходяться навіть в нормуванні духовної сфери: "Від нас чекають відомої бюрократизації духу, так, щоб на нас можна було покласти в отриманні абсолютно однакового за якістю виконання в кожний призначений момент часу. Процес соціалізації не тільки перетворює, але і закріплює духовні стани: І коли людина навчається по-справжньому справлятися з реальною рутинною, вона виявляється здібною до цього частково завдяки "попередній соціалізації", яка давно вже привчила її до реальності, яка тільки тепер стає для неї актуальною. Соціалізація, можливо, і не вимагає дуже вже докладного навчання безлічі спеціальних дрібниць у виконанні кожної окремої конкретної партії – для цього просто не вистачило б ні часу, ні сил" [8]

Наведені думки фіксують не тільки наявність різних ставлень до терміну соціалізації, констатують не тільки наявність різних авторських позицій, а й об'єднань (таборів) щодо цієї різниці. Представники позицій полюсів про явище соціалізації як добре чи погане, представники про джерело розвитку, про інструмент обмежень не тільки відтворюють свою ідею та позицію. Представники різних таборів (апологети "суспільства" і апологети "індивіда") є виразника-

ми не тільки своєї ідеї, а виразниками занепокоєння про загрози для себе від розвитку ідей іншого табору.

Про це свідчить саме наявність в загальному інформаційному просторі дискусії з достатньо радикальними актуальними поглядами. І причиною такої ситуації навряд чи є відсутність правил міждисциплінарного використання термінології. І навіть їх наявність не відмінила б плюралізму думок. Долання значимого діапазону різниці в плюралізмі думок можливе не завдяки самообмеженню авторів, а у випадку точності відбиття поняттями явищ.

Звичайно апеляція до загальнокультурної дискусії, можливо, буде кваліфікована як недостатньо сильний аргумент наявності проблеми суто в психологічному вимірі. Але нас цікавить та сторона терміну соціалізації, яка виражає проникнення у громадську думку ідеї, яка виникла у науковій царині і майже не втратила при переході у загальне користування, як, наприклад, ідея стресу [3]. Натомість ідея соціалізації як в різних галузях знань, так і в загальноінформаційній дискусії має тенденцію не тільки до змін, а й до проблематизацій, які поляризують ставлення до ідеї. Близькість змісту поняття в різних прошарках професійної та громадської думки, як критерій (в сенсі аналогії між культурної валідності тесту) точно відбиває протиріччя і в самій психології. Але їх джерело ми бачимо не в понятійному навантаженні самого терміну соціалізації, а в традиції і потенції поняття суб'єкта.

Мета – викласти ідею соціалізації групових і індивідуальних суб'єктів як паритетних самоцінностей і взаєморесурсів, обґрунтувати модель циклів коаліції на основі аналізу досвіду вивчення рефлексивних механізмів творчості та створення метатехнології.

Звернемося до суб'єкта соціалізації в генетичному аспекті. Сам факт зосередження зусиль традиційної генетичної психології при дослідженні генезису свідомості на етапі її розвитку від більш менш сталої колективної форми до виокремлення індивідуальної (в межах самоочевидної наявності групової свідомості) як привабливому дослідницькому завданні, вважаємо, вже є доказом визнання групового суб'єкта.

Опрацьовуючи аспекти паритетності індивідуального та групового суб'єктів, ми звертали увагу на ресурсний характер соціуму як для колективної, так і для індивідуальної свідомості [9;10]. Ця ідея ресурсного походження людського типу психіки не просто дає нову модифікацію подібних аналогів; вона показує, що серед інших видів (наприклад, бджіл), яким притаманний соціальний спосіб життя, можна знайти аналогічний вид, який є повністю автономний і існує тільки в ситуації взаємодії індивід – природа. Для вищих істот, тим більше для приматів, відношення індивід – природа можливо тільки або в соціальному контексті, або у випадках вигнання чи старості. Останнє, по суті теж є наслідком соціальної детермінанти. Наше обґрунтування ресурсного характеру людського типу психіки вказує на приналежність матеріального субстрату психічного (тіло, мова ...) різним і водночас взаємозалежним суб'єктам – індивідуальному та груповому. Ресурс групи (первинної і сучасної) – і у вигляді механізму наслідування позитивних дій[4], і у вигляді механізму "побічного продукту", і повторюваності функцій, як предтечі соціальних ролей – не є тільки ресурсом індивіда, а й самої групи для самої себе.

Наголосимо на важливості зберегти, не втратити багатогранність онтології суб'єктності при акцентуванні на понятті паритетності індивідуального і групового суб'єкта [10]. Важливим є не протиставлення, а відтворення онтології суб'єктного балансу. Адже не дарма А.Б. Брушлінський [11] наголошує, що в психології поряд із поняттями індивід, особистість, індивідуальність з'являється поняття суб'єкт. Воно з'являється саме тому, на нашу думку, що має потенціал поєднання онтології індивідуального і соціального. Не дарма також у психології для вивчення механізмів взаємодії особистості і соціуму винайдено поняття ідентичності: "я"- ідентичності та "ми"-ідентичності людини, де перше відбиває тенденцію суб'єктивного переживання різниці, а друге – схожості, наявності спільного між людьми; якщо ж зазирнути більш глибоко — потреби "не відрізнитися" і "бути однаковими", "не бути однаковими" і "відрізнитися".

В.О. Васютинський [9, 12]. відштовхуючись від полюсу малоймовірного – колективного "суб'єкта-структури", чітко вказує на стабільну й виразну сторону цієї реальності — колективного "суб'єкта-функцію".

Саме через те, що термін взаємодія передбачає наявність двох окремих сутностей, які вступають в контакт між собою, відбувається перехід до використання іншого поняття – балансу ідентичностей. Адже індивідний суб'єкт і груповий суб'єкт не протистоять один одному як протилежності, а є однією сутністю. В сучасному науковому дискурсі використовується також об'єднане поняття "Я-ми ідентичність" (Н.Еліас), яке дає відповідь на питання про те, що собою являє людина як індивідуальна і одночасно соціальна істота: "без "ми"-ідентичності не існує ніякої "я"-ідентичності; чаша вагів балансує між Я і Ми, зразки відносин між Я і Ми можуть лише коливатися в той чи інший бік" [43, 256].

Таким чином і ресурс групи в індивіді, і ресурс індивіда в групі є невід'ємними. Традиційна схема соціалізація-індивідуалізація як напрямок розвитку особистості для свого повного прояву потребує залучення пояснень із сфери діалектики, а не власне психології. Наследом присутності філософії в психології є бліда онтологічна картина розвитку особистості. Саме ця обставина є аспектом послаблення категоріального устою психології, в який включено поняття соціалізації індивіда в сенсі протистояння і понять біологічне – соціальне, і понять індивідуальне – соціальне.

Історично-генетичний ракурс попереднього викладення зафіксував ресурсне походження не тільки щодо відносин рід-природа, а й до утворення психічних функцій. У подальшому зосередимося на перевірці того, чи є сталим, чи відтворюється ресурсний спосіб в сучасних проявах. Для цього звернемося до емпірії групової творчості як діяльності ресурсно-дефіцитної по визначенню, як вірогідної моделі паритетності суб'єктності. Онтологічним проявом буде експериментальна та впроваджувальна складові досліджень, що відбуваються протягом двох останніх десятиріч.

У наших попередніх дослідженнях групової рефлексії у якості моделі творчої ситуації використовувались малі групи (тріади, тетради) різного віку та соціально-професійного статусу, які разом розв'язували малі творчі задачі (МТЗ).

Нормативний підхід в оцінці продуктивності рішення малих творчих задач надавав змогу кваліфікувати рішення як продуктивне в діапазоні, предметному та смислово водночас [12]. Наприклад, "вигідне" рішення (типу "браслет") у задачі "Ланцюг" з позицій формальної логіки не є рішенням, а з нормативних позицій констатує факт, що досліджувані з певною частотою видають такі "помилки" за результат. Так само ми визначаємо і вищі нормативні варіанти як певний частотний прояв, хоча він значною мірою опосередкований смислами внаслідок того, що сама МТЗ – це смислова колізія і людина з формально-логічним мисленням взагалі б могла би не прийняти її до розв'язання.

Зважаючи на значення подальшого викладення, акцентуємо наступне. По-перше, при реконструкції мисленевого пошуку групи нами аналізувалися як протоколи саме групових рішень, так і виокремлений з проколів дискурс, що належав кожному з учасників. По-друге, відтворення протоколу було надзвичайно ретельним, – фіксувалися навіть зітхання та паузи у дискурсі понад дві секунди. По-третє, змістовно-смислова реконструкція потоку думки у взаємодії і в частині використання нами найближчого аналогу [13], і в частині запропонованої авторської концептуальної моделі відбувалася на принципово інших засадах експертування функцій висловлювань, ніж при застосуванні "редуючого" принципу, яким користувалися наші попередники. Замість принципу "редукування", згідно якому при реконструкції змістовного пошуку у відповідності до логіко-психологічної норми у висловлюванні виділяється лише його головна функція при абстрагуванні від інших можливих функцій, ми застосовували "Ампліфікуючий" принцип. Ампліфікація дозволяє утримувати складність висловлювання і полягає у забезпеченні можливості присвоєння одному висловлюванню одночасно декількох функцій. Такі надмірні зусилля і в створенні протоколу, і в експертній реконструкції думки в майбутньому дозволили, пове-

ртаючись до даних, більш глибоко їх розуміти. І, нарешті, в-четвертих, завдяки запропонованій умовній логіко-психологічній схемі [14] стало можливим регулювання глибини реконструкції думки. Зручна візуалізація смислів, які відстоять в часі один від одного внаслідок послідовного характеру фіксації мовної продукції в протоколі, надає експерту можливість точного визначення (фіксування) не висловленого, але мислимого.

З позицій мікроструктури кожна функція в наших концептуальних доробках може належати до різних планів активності, параметрів "спрямованості", "позиції" чи "контакту".

Дуже важливим є те, що малий відсоток функцій (до двох) не може бути експертно визначений за параметром "позиції". Такий її прояв ми називаємо "умовною позицією".

У наших експериментальних дослідженнях групової рефлексії прояви індивідного та групового суб'єкту реєструвалися показниками "я-ми-позиції". Я-ми-ідентифікація реєструвалася на рівнях свідомому, та стихійному. І при індивідуальному, і при груповому рішенні з точки зору його продуктивності важливими виявилися стихійні-свідомі прояви "я-ми-позиції". Рефлексивні фрази типу "Ми" (я та Іван) та "ми" (хто "ми" – не очевидно не тільки для експерта, а й для самого випробуваного) по-різному забезпечують продуктивність рішення. Стихійна "я-ми-позиція" обумовлює меншу результативність. Чітка орієнтація в обсязі коаліції ("я з Іваном" – тобто без Сашка, чи "я з Іваном та Сашком") при груповому рішенні також ефективніше забезпечує його продуктивність.

Звернемося до даних, отриманих нами при дослідженні готовності до інтелектуальної праці. Їх надлишковий потенціал дозволяє розглядати їх як емпірію щодо моделі прояву індивідного та групового суб'єкту. Порівняльні дані я-ми-ідентифікації школярів, студентів і професіоналів[15] дозволили охарактеризувати специфіку колективної позиції школярів як позицію "колективної розчинності", а професіоналів – як "цілісності позиції "я". Така характеристика спрямована нами на весь контекст цілісного рішення. Водночас, стихійна позиція "я" (до 40%) та "ми" (до 70%) з точки зору динаміки прояву конкретних

показників протоколів вказують, що "розчинність" позиції може бути не просто корисною, а й необхідною стадією пригнічення "я" позиції заради проявлення ресурсу групи, при включені якого тільки і може бути розв'язана задача.

Тобто типи проявлення я-ми-ідентифікації у ході пошуку невідомого вміщуються в такий діапазон: самоочевидне "я" при фактичному "ми" (досліджуваний та, як мінімум, експериментатор); "я-свідоме"; "я з тобою"; "я з тобою без нього"; самоочевидне "ми"; "ми" з тобою; "ми"-всі – свідоме. В цьому діапазоні ми спостерігаємо певне нарощування концентрації ідентифікації від слабого до сильного прояву або від розмитості до диференційованості. Сильні прояви ідентифікації явно забезпечують центрацію суб'єктності на індивідуальному чи груповому варіанті як ресурсному прояві. Загальним для всіх проявів діапазону є його коаліційна природа. Фактично "я" не може бути виокремлено остаточно з "ми" як чинник забезпечення результату. "Я" може тільки знаходитись у процесі виокремлювання.

Тому ми вважаємо коаліційність у взаємоопосередкуванні мислення у групі клітиною суб'єктності. Як потенції суб'єктності, коаліції не обов'язкова точна ідентифікація з "я" чи "ми". Тому, перебуваючи і в статусі змішаності суб'єктності (і в ресурсному статусі групової суб'єктності, і у виокремленому статусі суб'єктності індивідуальної), коаліційність вказує на первинну функцію активності по відношенню до її індивідуальної чи групової спеціалізації. Саме тому коаліційність ми вважаємо клітиною суб'єктності. Наявність сильних тенденцій до центрації суб'єктності може бути як певним наслідком стабілізаційної тенденції психіки (за Я.О.Пономарьовим), так і результатом того чи іншого типу рефлексування. Персональна рефлексія спрямована на виокремлення особистості, накопичення індивідуального капіталу. Групова рефлексія спрямована на утримання цілісності групового ресурсу.

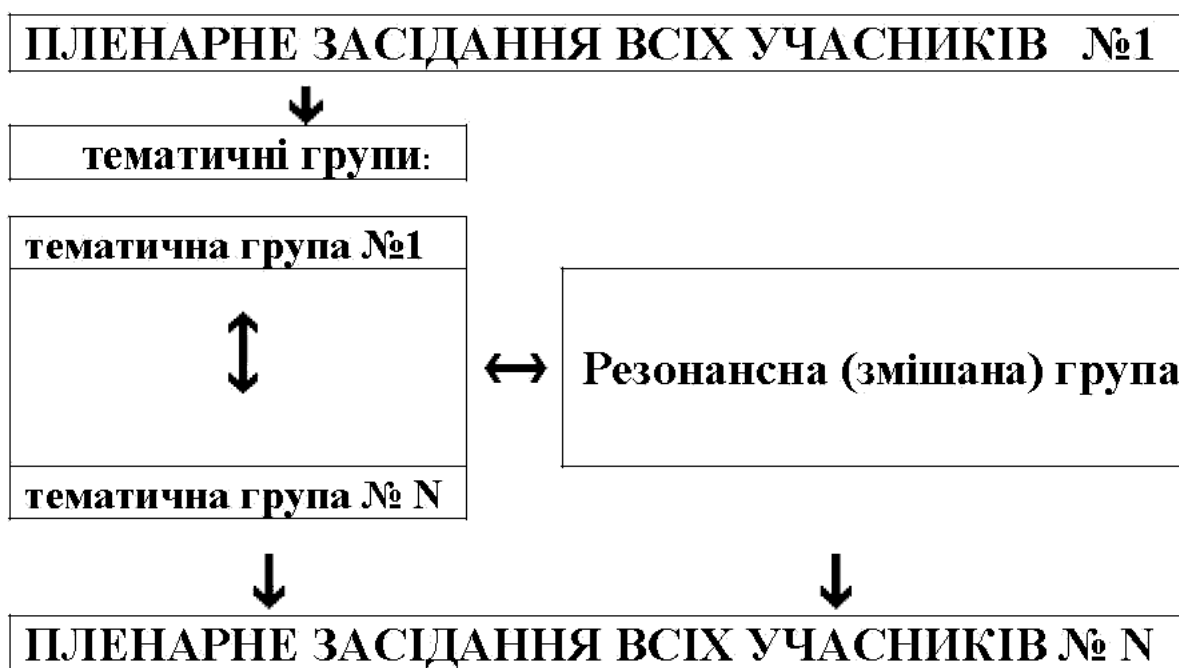
Практика реалізації теоретичних положень про змістовно-сміслову реконструкцію мислення досліджуваних забезпечила нову можливість дослідження розвитку рефлексивності. Явище розвитку рефлексивності в ситуативному аспекті було позначено як функціоналгенез[13]. Щільність методу зняття інфор-

мації, з одного боку, забезпечила актуальне спостереження психологом новоутворення рефлексивних функцій, з іншого – можливість не менше актуального впливу на забезпечення новоутворення.

Крім того, наші данні допомогли переосмислити значення окремих рефлексивних компонентів (наприклад персональної рефлексії [13]), не як вищих щаблів ієрархії переосмислення, а як підсистеми, яка набуває повноважень головної ланки переосмислення, якщо йдеться про забезпечення якості виокремлення індивідної суб'єктності як переважного ресурсу чи самоцінності. Таку ж місію, — набування і утримання статусу ситуативної групової суб'єктності, суб'єктності-функції, — має групова рефлексія. Саме наявність технологічних потенцій у методі реконструкції забезпечила не тільки практику розвитку рефлексивності як впровадження повномасштабної рефлексивної послуги [16], а й практику актуалгенезу соціалізації та індивідуалізації.

Зважаючи на викладений у попередніх наших роботах аспект розвитку рефлексивності [16;17;18;19;20] зосередимося на актуалгенезі соціалізації та індивідуалізації при реалізації "проектної мета-технології".

ВІЗУАЛЬНА СХЕМА ТРЕНІНГ-ПРАКТИКУМУ

Повнота циклів розвитку коаліцій від змішаності до відокремленості в технології відбувається завдяки теоретичній наявності процедур, в яких не тільки можуть, а й обов'язково здійснюються процеси центрації та розмивання суб'єктності. Етапи центрації передбачені як передумови для оптимального ресурсного прояву та його продуктивної реалізації, а етапи розмивання суб'єктності – як передумови зміни суб'єктності.

Зазначені процедури, як подані на схемі різних способів реалізації групової дискусії, так і наведені раніше (способу роз'єднання генерації думки та відношення до неї; процедури рефлексії – публічного самодослідження; процедури рольового взаємозбагачення в контексті образно-дієвої рефлексії чи в контексті опанування ролі "замовника" – "виконавця") [17;18;19] є проявами системи потенції впливу та актуального впливу. Актуальність впливу є наслідком теоретичної потенції виконавця та свідомого вибору замовника (спів-замовника) з "меню" пропозиції, та самоочевидного вибору замовника (спів-замовника). Наявність проблем у замовника (спів-замовника), самоочевидні аспекти підписаного психологічного контакту (тобто не повне передбачення наслідків можливостей та обмежень, заданих контактом) є такими складовими впливу, які можна віднести до проявів спонтанності.

Таким чином, певна складова впливу не є ні замовленням, ні задумом, але внаслідок дії теоретичних етичних факторів не стає ресурсом влади виконавця над замовником. Водночас і технологічні, і етичні чинники не здатні унеможливити переживання учасників у ситуації дії нормативної (примусової) сторони правил, конституйованих контрактом, але не усвідомлених в повній мірі при укладанні угоди. Цей "живий нерв" актуальної соціалізації саме і є подібним до реальної життєвої ситуації. І аспекти прямого отримання знань, і аспекти засвоєння норм, і набування персональної привабливості в очах групи, і переживання –а необхідність підкорюватись правилам присутні як аспекти у впроваджувальній частині моделі.

Технологія передбачає, що її окремі модулі, можуть виступати чинниками дискомфорту учасників. Саме зміна (перемежування) процедур розвитку пред-

мету на рефлексивні процедури розвитку суб'єктності, з одної сторони, стоїть на заваді дискомфорту. Водночас такі "пом'якшення не послаблюють загального призначення технології — забезпечення ідеї ресурсної доцільності прояву типу суб'єктності

Підсумкові рефлексії з усією аудиторією рефлексивного тренінг-практикуму, виконувані у жанрі рефлексивного інтерв'ю [20], а також неодноразові заміри методом "20-ти висловлювань" (Kuhn M., Mc Partland T., 1954) не тільки вказують на паритетність я-ми-ідентифікації щодо проблемного поля, а й забезпечують інформацією про ресурсний дефіцит того чи іншого типу спеціалізації, якщо замовлення реалізується як інноваційний захід. При спеціалізованому замовленні – "конкурсний відбір", "оволодіння лідерською позицією", "цінності, місія, візія корпоративної культури" – показники я-ми-ідентифікації додатково відбивають результативність формуючих процедур. Ефективність формуючих процедур в інноваційному жанрі, насамперед, визначається інноваційним продуктом.

Загальне значення "мета-технології" як прояву рефлексивного середовища полягає в забезпеченні певної спільноти чи особи достатньою кількістю технологічних потенцій, які б могли актуалізуватися на виклик відчуття дефіциту ресурсу. того чи іншого типу

Інформаційний спін, навколо якого ми обертали думки про експериментальну та впроваджувальну онтологію, полягає в наступному: проникнути в сутність індивіда без одночасного проникнення в його оточення (в онтологічному, а не гносеологічному розумінні, тобто в його коаліцію) практично неможливо. Принаймні, сприйняття громадською думкою результатів такого проникнення буде не однозначним.

Первинний (не диференційований) коаліційний спосіб здійснення суб'єктності з позицій теорії групової рефлексії не має обмежень спеціалізації. Виокремлення особистості чи утримування спільноти – явища виключно процесуальні. Як не можна стати особистістю, але можна нею ставати, так і неможливо утримати самоцілісність і самоцінність групи, але можна їх відтворювати. Реф-

лексивні процедури є розвинутим способом забезпечення прояву паритетності суб'єктності різних типів. На стихійний спосіб співіснування цих типів вказує рольова теорія. За класичним визначенням (Dahrendorf, 1973) Соціальні позиції існують незалежно від конкретних індивідів, вони позбавлені індивідуальності, над-індивідуальні і включають споріднені, релігійні, професійні і ін. категорії. При наявності криз у вигляді конфлікту ролей[21] розв'язання проблеми полягає у переосмисленні. Яка техніка переосмислення, – транзактний аналіз, чи психодрама, чи рефлексивний практикум, – має менше значення, ніж розуміння того, що роль – це і є певний відбиток "ми", відмінний від механістично-мікроскопічного "ми".

Таким же ми бачимо і зміст вектору біологічного – соціального. Фактично, немає жодного випадку існування людини поза соціумом. Наявними є різні якості соціальності. Для "дітей Мауглі" межа не опанування людською мовою є межею перебування в іншому, тваринному соціумі, а не у відношенні до природи по типу "індивід-природа". В біологічному аспекті певні умови розвитку стають чинниками зміни чи спеціалізації сутності. Так, температура чи кислотність середовища може визначати стать, кількість їжі – перетворити звичайного стрибуна на сарану. То факт наявності для "дітей Мауглі" тваринного соціуму забезпечує можливість існування, а відсутність соціуму іншої якості (людської) змінює сутність цього існування.

Таким чином в контексті нашої логіки дискурс біологічне–соціальне набуває статусу "соціальне одного рівня, вкладене в соціальне іншого рівня". Натомість аспект протистояння природного і соціального як дискурс, породжений в позаминулому сторіччі, повинен набути історичного значення як первинне вичленовування сутності, яка в системі нових знань перестала бути джерелом розвитку.

Оскільки, як ми бачимо, змістом соціалізації є не скільки рух від природного до соціального, скільки рух від коаліційного до культурного в його найвищому нормативному проявленні – від коаліції дрібного масштабу до масштабу більшого, – то проблема оціночного характеру терміну соціалізації набу-

ває нового звучання. Вікова психологія, педагогіка та педагогічна практика не можуть уникнути переводу сутності у кількісний вимір. Саме тут при застосуванні оціночних шкал виходять на поверхню протиріччя людей і спільноти, спільнот і суспільства. Чим більшого наголосу відповідальності за громадські ресурси набуває контекст використання терміну соціалізації, тим більше він вразливий в загальнокультурній дискусії, бо стає перехрестям інтересів.

Саме тому, що немає еталону соціалізованості (бо само суспільство є продуктом свого розвитку), спірною може стати будь яка оціночна шкала. Оскільки наша ідея коаліції як клітини суб'єктності полягає не тільки в тенденції об'єднання (з іншим, іншими, чи утриманні образу іншого), а й у тенденції виокремлення, то вона, ця ідея, виступає одночасно і як аспект відчуження від ресурсів. Наявність ціннісних, нормативних фільтрів утворює, з одного боку, безліч ресурсних можливостей, з іншого — безліч варіацій відношення до дійсності, де ресурс або не впізнається як ресурс, або не є доступним. Наприклад, батьківська роль є більш традиційною в опануванні відповідальністю, ніж нормативні вимоги.

Те, що називається проблемою соціалізації, є, по суті, проблемою фільтрів коаліцій: батьківської підсистеми, громади, суспільства і т.п. Як собі дозволяє сім'я відгороджуватись від суспільства, те і проявляється в дитині. В педагогічній редукції соціалізації прояв такої якості коаліційності буде відбиватися на рівні самої дитини. Ця редукція фактично замовчує завузький статус соціалізованості самої сім'ї чи інтерпретує її розвинуті форми як не розвинуті.

Внаслідок відсутності еталону соціалізованості немає нормативу відповідності, тому обмін потенцій коаліцій є справжнім шляхом розвитку і індивіда, і групи. Чим менше культури (чим менше способів та цінностей відтворюють учасники коаліцій), тим більше протиставлення особи і суспільства. Ввімкнуті фільтри коаліцій не є нездоланною обставиною. Фільтри долаються взаємодією коаліцій (садок, школа, місцева громада) та рефлексією.

Методологічне ж завдання при створенні систем оцінювання полягає у відтворенні повноти циклів утворення – розвитку – розпаду коаліцій від зміша-

ності до виокремленості. Оскільки ми встановили, що від нормативного характеру соціалізації потерпають не тільки індивіди, а й групи, які перебувають на рівні смочінності, то методологічне бачення лінії соціальне – індивідуальне потребує коригування: соціальне – унікальне.

Висновки.

Визнання паритетності індивідної та групової суб'єктності та введення поняття коаліційності як клітини і диференційованої, і недиференційованої суб'єктності знімає дискусію по лінії "біологічне – соціальне", а в дискусії "індивідуальне – соціальне" забезпечує розуміння поняття соціалізації в межах самої психології (без залучення філософії).

Наявність у концептуальній моделі групової рефлексії наскрізного (рівня мікроструктури) прояву функцій забезпечує можливість відстеження актуальної соціалізації та актуальної індивідуалізації (унікалізації).

Впроваджувальна проектна метатехнологія забезпечує як створення рефлексивного середовища і розвиток рефлексивного потенціалу учасників, так і актуасоціалізацію та актуалунікалізацію.

Література

1. Андреева Г.М. Социальная психология. – М.: Аспект Пресс, 2001.
2. Семенов И.Н. О концепции "интеллектики" и философии интеллектуального образования И.С.Ладенко //Кентавр, 1996 N 2
3. Грани научного творчества / РАН. Ин-т философии; Отв. ред. А.С. Майданов. - М., 1999. - 284 с
4. Проблемы профессионализации и социализации методологии. Доклад на семинаре. 1974 // Г.П. Щедровицкий. Московский методологический кружок: развитие идей и подходов (1). Из архива Г. П. Щедровицкого. Т. 8. (1). М., 2004.
5. Социальная психология: Учеб. пособие для вузов / А.Л. Журавлев, В.П. Позняков, Е.Н. Резников и др.; Под ред. А.Л. Журавлева. - М.: Per Se, 2002. - 350 с.
6. Роберт Антон Уилсон. Психология эволюции. Перевод с англ. под ред. Я. Невструева. — К.: "ЯНУС", 1998.—304с.
7. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. - М.: Медиум, 1995. - 323 с.
8. Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни / Пер. с англ. - М.: "Канон-пресс-Ц", "Кучково поле", 2000. - 304 с.
9. Найдьонов М.І. Проблема суб'єкта в рефлексивній психології Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії/ за заг. Ред. В.О. Татенка.--К.:Либідь,2006. с. 197—230
10. Найдьонов М.І. Подолання індивідуалістичної редукції в суб'єктному підході: теорія групової рефлексії//Наукові записки Інституту психології імені Г.С.Костюка АПН України

- / За ред. Академіка С.Д.Максименка. - К.: Главник, 2005. -Вип. 26, в 4-х томах, том 3. - 512 с.186-194
11. Психология индивидуального и группового субъекта / Под ред. А.В. Брушлинского, М.И. Воловиковой. – М.: ПЕРСЭ, 2002. – 368 с.
 12. Семенов И.Н. Методика исследования личности в группе при коллективном решении творческих задач // Личность в психологическом эксперименте. - М, 1973.- С. 94-115.
 13. Степанов С. Ю. Место личностной рефлексии в решении творческих задач: Дис. . . . канд. психол. наук. - М. , 1984.
 14. Найденова Л. А. Роль групповой рефлексии в развитии творческих способностей учащихся: Дис. . . . канд. психол. наук. - Киев, 1993. - 239 с.
 15. Найденов М. И. Групповая рефлексия в решении творческих задач при различной степени готовности к интеллектуальному труду: Дис. . . . канд. психол. наук. — Киев, 1989. - 239 с.
 16. Найденов М.И Проектная психолого-организационная технология как реализация групп-рефлексивной концепции. // Психологічні тренінгові технології у правоохоронній діяльності: науково-методичні та організаційно практичні проблеми впровадження і використання, перспективи розвитку/ Матеріали міжнародної науково практичної конференції, Донецьк 2005 с.128-134
 17. Найдьонов М.І. Рефлексивна подія: коаліційність – повнота групових суб`єктів в як складова рефлексивного управління (у друці)
 18. Найдьонов М.І. Взаємопроникнення цінностей: технологічне забезпечення розвитку групового суб`єкта в творчості //Міжнародна науково-практична конференція. Творчість, як засіб особистісного росту та гармонізації людських стосунків. Тези доповідей. Житомир, 2005. с. 89-90
 19. Найдьонов М.І. Розробка та впровадження проекту розвитку організації: груп-рефлексивна технологія //Актуальні проблеми психології. Том 1:Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія: зб. Наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН. України/ За ред. Максименко С.Д. Карамушки Л.М; - К.: Міленіум, 2005 - частина 15.- с.87-92
 20. Найдьонов М.І. Рефлексивне інтерв'ю як засіб моніторингу та експертизи конфліктних станів учасників масових протестних акцій //Конфліктологічна експертиза: теорія і методика/Інститут педагогіки та психології професійної освіти АПН України, Т-во конфліктологів України; вип 4 Актуальні проблеми конфліктологічної експертизи. - 2005. - с. 133-137
 21. Горностай П.П.Социализация личности и психологические роли//Теоретические и прикладные вопросы психологии (мат-лы юбилейной конф-ии "Ананьевские чтения-97". - Вып. 3. - Ч. 1. - СПб, 1997. - С. 325-330.

Анотація:

Пропонується аналіз поняття соціалізації у контексті понять суб'єктності та коаліційності у розвитку та реалізації теорії групової рефлексії. Співвіднесені поняття я-ми-ідентичності і відповідних їм процедур впроваджувальної "проектної мета-технології".

Ключові слова: груповий суб'єкт, паритетність суб'єктів. я-ми-ідентичність проектна мета-технологія.

Аннотация:

Предлагается анализ понятия социализации в контексте понятий субъектности и коалиционности. в развитии и реализации теории групповой рефлексии. Соотнесены понятия я-мы-идентичности и соответствующих им процедур внедренческой "проектной мета-технологии".

Ключевые слова: групповой субъект, паритетность субъектов. я-мы-идентичность проектная цель - технология.

Resume

The article is about the concept of group subject as agent of own development. The practice of group subject development by interaction with and reflection on psychologists' team are considered. History of group subject theory are given in context of cognitive and hole psychic studies and technological using.